

folklor/edebiyat - folklore&literature, 2024; 30(3)-119. Sayı/Issue - Yaz/Summer
DOI: 10.22559/folklor.2672

Araştırma makalesi/Research article

Nardaniye Hanım Masalında Narsisistik Karakter Analizi

Narcissistic Character Analysis in
Nardaniye Hanım Tale

Yılmaz Kaval*

*“Tutuşturan da ben, yanan da,
Kendime olan sevgimle yanıyorum.”*
(Ovidius’tan akt. Azra Erhat, 2011: 212)

Öz

İnsanoğlu, tarihin en eski devirlerinden itibaren halk anlatıları ile hayal dünyasını ve gerçekleri sentezleyerek kendini ifade etme imkânı bulmuştur. Halk anlatıları arasında önemli bir yere sahip olan türlerden biri de masallardır. Masallar, bünyesinden çıktığı toplumun kültürel belleği hakkında önemli bilgiler veren metinler olmanın yanında toplumun psikolojik derinliklerini anlamamızı da sağlayan ürünlerdir. Masal kahramanlarının anlatı akışı içinde sergiledikleri eylemler; onların iç dünyalarına, bilinçdışına ve kişilik yapılarına erişim sağlamamıza böylece onları

Geliş tarihi (Received): 25-02-2024 Kabul tarihi (Accepted): 05-07-2024

* Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Tunceli-Türkiye/Munzur University Faculty of Letters Department of Turkish Language and Literature. yilmazkaval@munzur.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5598-0670

daha iyi tanımamıza kaynaklık etmektedir. Bu anlamda masal karakterleri arasında sıklıkla karşılaşılabilen kişilik türlerinden biri narsisistik kişiliktir. Narsisistik (özsever) kişilik örüntüsü, yükseltilmiş ego ile birlikte kişinin kendisini herkesten üstün görme eğilimidir. Pertev Naili Boratav'ın derlediği *Nardaniye Hanım* masalı da psikanalitik açıdan incelendiğinde üvey anne karakterinde narsisistik özelliklerin temsil edildiği görülür. Bu çalışmada Psikanalitik halkbilimi kuramı ve masal türü bağlamında *Nardaniye Hanım* masalında yer alan üvey anne karakterinde narsisistik karakter analizi uyguladım. Masal içinde kendi görünüşüne saplantılı derecede önem veren üvey anne, dıştan gelecek övgüye bağımlı bir şekilde tasvir edilmektedir. İhtişamlı bir egoya sahip olan üvey anne, beklentileri karşılanmadığında karanlık bir kişiliğe bürünerek diğer karakterlerin hayatına olumsuz bir şekilde etki eder ve onlara çeşitli kötülükler yapar.

Anahtar sözcükler: *masal, üveyanne, narsisizm, haset, kötülük*

Abstract

Since the earliest times in history, human beings have had the opportunity to express themselves by synthesizing the world of imagination and reality through folk narratives. Fairy tales hold an important place among these narratives. Besides providing valuable insights into the cultural memory of their originating societies, fairy tales offer a window into the psychological layers of those societies. The actions of fairy tale heroes within the narrative grant us access to their inner worlds, unconscious thoughts, and characteristics, thereby enriching our understanding of them. In this regard, one recurring personality type among fairy tale characters is the narcissistic personality. The narcissistic (self-loving) pattern involves seeing oneself as superior to others, often accompanied by an inflated ego. When examining the tale of *Nardaniye Hanım*, compiled by Pertev Naili Boratav, from a psychoanalytical perspective, one can observe the representation of narcissistic traits in the stepmother character. In this study, in the context of Psychoanalytic folklore theory and fairy tale genre, I analyzed the narcissistic character of the stepmother character in the fairy tale of *Nardaniye Hanım*. In the tale, the stepmother, who obsesses over her own appearance, is depicted as dependent on external praise. When her expectations are not met, her magnificent ego gives way to a darker personality, leading her to negatively impact the lives of other characters and commit various evil deeds against them.

Keywords: *fairy tale, stepmother, narcissism, envy, evil*

Extended summary

We know that human beings have been expressing folk narratives since the earliest times of history. Folk narratives have been told orally for a very long time. For this reason, folk narratives have been constantly changing and developing literary genres. Folk narratives are cultural heritage products that transmit the values, beliefs, lifestyle, fears and joys, identity, language, in short, every aspect of the society to new generations for centuries.

Folk narratives, which ensure the cultural continuity of societies, make important contributions to our understanding of the memory and cultural codes of the society. One of the genres that have an important place among folk narratives is fairy tales. Fairy tales are a literary genre created by the people with a long life experience and transmitted orally from language to language to future generations. The most important aspect of fairy tales is that extraordinary events and beings take place in the fairy tale flow. These narratives are accepted as completely imaginary texts. Therefore, there is no purpose such as making the listener believe in the fairy tale. While the fairy tale texts were the property of the narrator when they first appeared, they are transferred from language to language over time and as a result of this transfer, the fairy tale becomes the property of the people. The fairy tale, which has gained a social characteristic, becomes products that enable us to understand the psychological depths of the society as well as being texts that provide important information about the cultural memory of the society from which it emerges. Because the fairy tale does not remain in the form in which it was first told, and as it passes from generation to generation, it turns into an example of the development line of the society by taking brand new motifs, types and events into its structure. The events that take place in fairy tales are the source of understanding the mind and emotional world of fairy tale characters, as well as their internal conflicts and subconscious emotional states. One of the mood disorders seen in fairy tale characters is narcissistic personality disorder. Narcissistic individuals, who overestimate their characteristics and care about themselves too much, admire themselves to a great extent. This admiration prevents them from establishing healthy communication with other individuals in the society. Individuals with this personality pattern do not hesitate to manipulate other people for their own interests. Lack of empathy is an important indicator in these individuals. Therefore, their tendency to do evil is very developed. These individuals, who are overly dependent on the approval and praise of others, cause serious problems in human relations when their expectations are not met.

When Turkish oral narratives are examined, characters with narcissistic behaviours, which is a psychological mood disorder, are present to a significant extent. Characters with this personality pattern are seen from myths, which are the most archaic narratives of the genres. Examples of narcissistic characters are also very common in fairy tale narratives, which are among Turkish oral narratives. The most common narcissistic character in Turkish fairy tales is the stepmother character. Stepmother characters are not seen with positive characteristics in any of the Turkish fairy tale narratives. These characters are usually depicted with personality patterns that are jealous of the children in the house they come from, persecuting them, and making attempts on their lives. When the tale of *Nardaniye Hanım*, compiled by Pertev Naili Boratav, who has made valuable contributions to Turkish folk literature with his studies, is examined from a psychoanalytical point of view, it will be seen that narcissistic behaviours are represented in the stepmother character. In this narrative, the stepmother appears throughout the tale in a role that gives obsessive importance to her own appearance. The stepmother, who obsessively cares about her beauty, is depicted as dependent on external praise. When her expectations are not met, the stepmother takes on a

dark personality and negatively affects the lives of other characters and exhibits evil deeds. While carrying out these actions, the stepmother disregards the feelings of the characters she abuses and puts her own interests at the forefront. This character rarely does favours, but there is always a situation that will benefit her under this action. When he/she does a favour, he/she knows that this feeling is actually temporary and returns to his/her negative behaviour after a short time. Considering the findings and opinions of researchers who are experts in the field of psychiatry about narcissism, it is understood that the stepmother character in the fairy tale carries this personality pattern to a significant extent.

In this sense, the tale of *Nardaniye Hanım* exhibits the symptoms of narcissistic personality disorder, which is defined as a mood disorder in psychology. With this analysis, we believe that understanding the narcissistic behaviours detected in the tale of *Nardaniye Hanım* will make an important contribution to making such analyses in other genres of Turkish folk literature and to understanding the relationship between folklore and psychology.

Giriş

Sözlü halk anlatıları, özellikle de masallar anonim halk edebiyatının en başat ürünlerinden biri olarak kabul edilir. Yazının olmadığı dönemlerde oluşan masallar, sözlü aktarım yolu ile günümüze ulaşan halk edebiyatı ürünleridir. Masallar, motif ve sembol bakımından oldukça zengin olan anlatılardır. Masal metinlerinde yer alan her sembol ve motifin bir anlamı vardır. Bu motif ve sembollere yüklenen bütün anlamlar insanoğlunun kadim geçmişinin açıklamalarıdır. Bu yüzden olacak ki ilk insan topluluklarından günümüze kadar gelen masallarda insana dair her şeyi bulmak mümkündür.

Masal; “genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus olağanüstü zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanılan hayat ile hayâl edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür” (Şimşek, 2001: 3). Bu anlatı türü, kurgusu itibari ile her ne kadar hayal mahsulü olarak kabul edilse de dinleyiciyi inandırma gibi bir özelliği vardır (Sakaoğlu, 2012: 2). Dolayısıyla “masal dediğimiz şey, her milletin dönen aynasıdır. Bu aynaya bakacak olursak hem eskilerin ibadetlerini hem eski zamanların ahlakını da görmüş oluruz” (Kunos, 2001: 112).

İçinde doğduğu topluma dair her şeyi aktarabilen bu edebî türlerin, sözlü anlatım yolu ile kuşaklar arası iletişime katkıda bulunduğu söylenebilir. Masallar sayesinde gerçekleşen bu iletişimde atalarımızın geçirdiği sosyal ve kültürel aşamaları anlamak mümkündür. Bunların dışında masal anlatı akışında yer alan kahramanların yaşadığı hadiseler; atalarımızın zihinsel kapasitelerini, toplumsal normlarını ve medeniyet sürecindeki macerasını da açıklayan ey-lemler olarak kabul edilir.

Bünyesinden çıktığı toplumun aynası olarak kabul edilen masallar; toplumun sadece hayallerini, korkularını, fantezilerini değil, aynı zamanda psikolojik dinamiklerini de bize aktaran kaynaklardır. Uzun bir süre sadece eğlence amacı ile anlatıldığına inanılan masalların aynı zamanda toplumun kolektif bilicini de yansıtan edebî türler olduğunu unutmamak gerekir (Karabulut, 2022: 757).

Masallarda topluma ve insana dair her şeyi bulmak mümkün olduğu için anlatı içinde insan psikolojisine dair verileri tespit ederek insan davranışlarını ve zihinsel süreçlerini tahlil etmek de mümkündür. Bu anlamda masalları halkbilimi ekseninde değerlendirdiğimiz gibi Psikanalitik açıdan da değerlendirerek çok daha zengin sonuçlara ulaşmamız mümkündür. Bu şekilde yapılacak bir değerlendirme ile toplumun bilinçdışına ulaşılarak atalarımız ile onların ardılları olan masal dinleyicisi ve okuru arasında bir iletişim sağlanmış olacaktır.

Masal türünün insan ruhu ile yakın ilişkide olması masalın Psikanalitik halkbilimi kuramının değerlendirme alanına girmesini sağlamıştır. Ancak bu kuram çalışmalarını sadece masal ve mit üzerinde yoğunlaştırmayıp folklorun bütün türlerini ele alıp inceler, ulaştığı bulguları da insan doğası ile ilişkilendirir (Çobanoğlu, 1999: 144).

Psikanalitik halkbilimi kuramının ideasına göre; masallardaki semboller bize insanoğlunun tarihini, edebiyatını ve psikolojisini aktarmaktadır. Dolayısıyla masalları ve bünyesindeki sembolik durumları anlamak ve yorumlamak insanoğlunun varlık serüvenini anlama noktasında önemli bir kaynaktır. Çünkü masallar insanoğlunun zaman içinde gelişen tarihiyle paraleldir. İnsan, yaşadığı her şeyi bilinçdışına aktarsa da yaşanmışlıklar bazen rüyalar bazen de masallar ile dışa vurulur. Dolayısıyla masallar, insanlığın geçirdiği tecrübeleri bize aktaran geçmiş zaman bilgeliğinin tezahürleridir. Bu yüzden masalların gerçek özünü ve sembolün anlamını kavradığımızda anlatının işlevi yerine gelmiş olur (Fromm, 1992: 209-210).

Dünyada ve ülkemizde araştırmacılar, Psikanalitik halkbilimi kuramı ekseninde masal türü üzerine pek çok inceleme yapıp masallardan farklı sonuçlar çıkarmışlardır. Bu çalışmada da Pertev Naili Boratav'ın *Zaman Zaman İçinde* adlı kitabında yer alan *Nardaniye Hanım* masalında karşılaşılan narsisistik (özsever) öğeler ele alınıp yorumlanacaktır. Masalda narsisistik karakter olarak seçilen üvey anne karakteri, psikoloji alanındaki profesyonellerin görüşleri ve *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı, Beşinci Baskı (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* ölçütlerine göre Psikanalitik halkbilimi kuramı ekseninde analiz edilecektir. Bunlar belirlenirken narsisistik karakter olarak seçilen üvey annenin narsisistik davranışları, davranışlarının altında yatan sebepler ve hangi durumlar karşısında bu davranışları sergilediği tahlil edilecektir. Üvey annenin davranışlarının narsisistik kişilik örüntüsü ile örtüşüp örtüşmediği belirlenirken masal türünün kökeninde insan ruhunun tecrübe ettiği yaşanmışlıkların bakiyesi olan fanteziler hem masal türü hem de psikoloji bağlamında değerlendirilecektir.

Psikoloji biliminde “narsisizm” kişilik bozukluklarından biri olarak kabul edilir. Bu kavramın kökeni, Yunan mitolojisinde yer alan “Narkissos” anlatısına dayandırılmaktadır. Narkissos anlatısındaki nergis çiçeğinin de adını bu anlatıdan aldığı belirtilmektedir (Erhat, 2011: 211). Trajik bir anlatı olarak anlatılan narkissos anlatısı, şairler tarafından nesiller boyunca anlatılarak günümüze kadar gelmiştir.

Yunan mitolojisine göre, Narkissos, bir Tanrı ve su perisinin oğlu olup kendisine tanrısal bir güzellik verilmiştir. İnsanların dünyasında herkesin hayranlığını kazanan Narkissos'un şöhreti tanrılar dünyasına ulaşır. Narkissos; perilerin, insanların hatta hayvanların ona olan hayranlığına alışmıştır ve bu duruma karşı ilgisizdir. Güzelliğinin farkında olan Narkissos,

kendini herkesten üstün görür ve kimsenin ilgisine karşılık vermez. Narkissos'un aşkına düşenlerden biri de dağ perisi Echo'dur. Tanrıça Hera'nın lanetine uğrayan Echo sesini kaybetmiştir. Echo, Narkissos'a âşık olduktan sonra sürekli onu takip eder. Bir gün Narkissos; Echo'yu fark eder ve onun aşkını küçümseyip, aşkıyla alay eder. "Sana âşık olmaksızın ölürüm daha iyi" der. Kalbi kırılan Echo, ormanın derinliklerine kaçar, bir daha bir şey yiyip içmez ve geriye sadece sesi kalır. Narkissos'un bu şekilde kendini beğenmişliği, kendini aşktan ve insanlardan üstün görmesi tanrıları kızdırır, karşılıksız aşkın cezasını çekmek ile cezalandırılır. Narkissos bir gün ormanda gezerken berrak bir suda yüzünün yansımını gördükten sonra kalbi yerinden çıkacak gibi olur. Gördüğü suretin kendi yüzü olduğunu fark edemeyen Narkissos, günlerce acı içinde sudaki yansıma bakar, en sonunda ona kavuşmak için suya atlar ve bir daha sudan çıkmaz (Malkin, 2017: 17-19).

Yunan mitolojisine ait bir anlatı olmasına rağmen çok benimsenen bu trajik anlatı, farklı toplumların edebiyatında ve sanatında büyük ölçüde karşılık bulmuştur. Bu trajedideki bencilliğin narsisizm teriminin tanımlanmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunduğu kabul edilmektedir.

Narsisizm terimi klinik tarihten türemiş ve 1899 yılında Paul Nache tarafından kendi bedenine genellikle cinsel bir objenin bedenine muamele edildiği gibi muamele eden, yani kendi bedenine bu eylemler aracılığıyla eksiksiz bir tatmin elde edene kadar bakan, onu okşayan, seven bir insanın tutumunu tanımlamak üzere seçilmiştir. (Freud, 2019: 5)

Psikoloji Sözlüğü'nde ise narsisizm şu şekilde tanımlanmaktadır:

Görkemli bir eşizlik, önemlilik, yeteneklilik vb. duygusu, zihnin sınırsız başarı kazanma fantezileriyle meşgul olması, başkalarından sürekli ilgi ve hayranlık görme ihtiyacı, başkalarının eleştirisi ve değerlendirmelerine karşı aşırı duyarlılık ama başkalarına karşı empati (eşduyum) yoksunluğu, başkalarını kullanma aşırı idealleştirmeye aşırı küçümseme arasında gidip gelme vb. özelliklerle tanımlanan bir kişilik örüntüsü. (Budak, 2005: 523)

Narsisizm; "öğrenilmiş bir tepkidir, yani bir huydur, tıpkı diğer huylar gibi çevredeki koşullara bağlı olarak güçlenir veya zayıflar" (Malkin, 2017: 29). İşte bu yüzden narsisist kişilerin hayatı hep bir mücadele içinde geçer ve mutluluk duygusunu kolay kolay yaşayamazlar (Kernberg, 2014: 126). Toplumdaki diğer bireyler ile yaşadıkları çatışma ve topluma ayak uyduramama probleminin de asıl sebebi bu huylarıdır.

Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı, Beşinci Baskı (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'nda narsisistik kişilik bozukluğu için şu bilgiler verilmektedir:

Aşağıdakilerden beşi (ya da daha çoğu) ile belirli, erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyülenme (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve empati yapamama ile giden yaygın bir örüntü:

1. Büyüklenir (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir).
2. Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
3. 'Özel' ve eşi, benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün diğer kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılabilceğine ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.

4. Çok beğenilmek ister.
5. Hak ettiği duygusu içindedir (özellikle kayırılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
6. Kendi çıkarı için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).
7. Eşduyum yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinmelerini anlamak istemez.
8. Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler. (DSM-5, 2014: 333-334)

Narsisistik karakter olarak üvey anne karakterinin belirlendiği *Nardaniye Hanım* masalının motifleri kısaca şu şekildedir:

a. Zamanın birinde bir adamın 13-14 yaşlarında bir kızı vardır. Bir gün bu kızın annesi ölür. Kızın hocası, kız ile konuşarak ona anne olmak istediğini söyler. Kız, babasına eş olarak hocasını almasını söyler.

b. Baba; kızının dediğini yapar, kızın hocası ile evlenir. Kadın, üvey anne olarak eve geldikten sonra kızın güzelliğini kıskanır ve ondan kurtulmak için çare arar. Babayı ikna eden üvey anne, kızı kıra oyun oynamaya gönderir.

c. Üvey anne, kıza tuzlu poğaçaya götürür. Su testisine yılan yavrusu koyar. Tuzlu poğaçayı yiyen kız, su testisinden su içince testinin içindeki yılanı da yutar.

d. Bir müddet sonra kızın karnı şişer. Üvey anne, kızın hamile olduğunu söyler. Baba, namusuna düşkün olduğu için kızı götürüp bir dağ başına bırakır.

e. Bir su kenarına gelen kız, abdest alırken suyun içinden gelen sese karşılık olarak kızın karnındaki yılan da ses verir ve yılan kızın ağzından çıkar. Kız, çaresizce kırk haramilerin evine gider, onlarla kardeş olur.

f. Üvey anne, ay ile konuşarak aya dünyada en güzel kadının kim olduğunu sorar. Ay, dünyada en güzel kadının Nardaniye Hanım olduğunu söyler.

g. Üvey anne buna katlanamaz. Nardaniye'yi öldürmek için kılık değiştirir, planlar yapar ve onu öldürmek için ona zehirli yiyecekler verir. Üvey annenin verdiği sakızı çiğneyen Nardaniye, ölür.

h. Kırk haramiler, Nardaniye'yi gömmeye razı olmazlar. Kızı bir tabuta koyup gezdirirler. Kırk haramilerin taşıdığı tabutu gören prens, kıza âşık olur ve onu sarayına götürür.

ı. Saraydaki yaşlı bir adam, kızın avurdandaki sakızı çıkarınca kız tekrar canlanır ve başından geçenleri anlatır. Prens, üvey anneyi-ceza olarak-kırk katırın kuyruğuna bağlar, dağlara salar. Üvey anne kayalara çarparak parça parça olur (Boratav, 2007: 114-120).

1. İyi anneden ayrılış ve Narkissos ile karşılaşma

Üvey anne ve üvey kız rekabeti, Türk masallarında sıklıkla karşımıza çıkan bir temadır. Ele aldığımız *Nardaniye Hanım* masalında da diğer Türk masallarında var olan yaşlı ve genç kadın rekabeti mevcuttur. Masalların kötü karakterleri olan ve genelde masalın sonunda mağ-

lup olan üvey annelerin temsil edildiği bütün anlatılarda bu sağlıksız rekabet görülmektedir. Dolayısıyla *Nardaniye Hanım* masalındaki üvey anne ile üvey kız rekabetini ve bu rekabetin altında yatan sebepleri Psikanalitik yöntemle açıklamak bu rekabeti aynı zamanda Türk masal anlatı geleneği bağlamında da ele alıp yorumlamak gerekmektedir.

Jung, üvey anne ve üvey kız rekabetini kızların gerçek annelerine dair geliştirdikleri olumsuz düşüncelerin ürünü olabileceğini savunur. Özellikle çocuklarına karşı baskıcı, otoriter tavırlar sergileyen annelerin kızları, rüyalarında annelerini cadı ya da kötü bir hayvan şeklinde görebilirler (Jung, 2005: 24). Masalların başında kahramanların öz annelerinin ani kaybı ve aileye yeni katılan zalim üvey anne teması da kızların bilinçdışına attıkları öz annelerine yönelik olumsuz duyguların bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Parmaksız, 2017: 19). Dolayısıyla insanın bilinçdışına atılmış duygularını, bilince aktaracak özel yöntemlere ihtiyaç vardır (Gürol, 1977: 19). İşte bu yöntemlerden biri de hiç şüphesiz masallardır.

Türk masal anlatılarına bakıldığında “iyi kalpli öz annenin en büyük vasfı fedakâr davranışlarıdır” (Kasımoğlu, 2022: 746). Ancak Türk masallarının genelinde anlatının başında mutlu bir aile hayatı olan kızların yetişkinlik çağına adım atmaları ile birlikte annelerini kaybettiği görülür. Bu kayıp, hayata dair tecrübeleri az olan kızların savunmasız kalmalarına sebebiyet vermektedir. Masallarda genelde bu kızlara karşı en büyük tehdit olarak üvey anne karakteri gösterilir. Üvey anne karakteri, masal metinlerinin tamamında olumsuz bir karakterdir. Acımasız, zalim, kötü niyetli, kıskanç ve kendilerine aşırı derecede hayran olan bu karakterler, anlatı akışı içinde yer alırlar. Üvey annelerin bu saplantılı özellikleri, onlarda var olan narsisistik örüntüyü anlamamıza ve bu özelliklerini tahlil etmemize katkı sunmaktadır.

Türk masallarında anne kaybı genelde anlatının başında ve aniden meydana gelir. *Nardaniye Hanım* masalında da anlatının hemen başında mutlu bir hayatı olan ailede annenin ani ölümü gerçekleşir. Ailenin yetişkinlik çağının başında olduğu anlaşılan kızının hayatına hocasının üvey anne olarak girdiği görülmektedir. Üvey annenin aile tablosuna girmesi ile birlikte kızın hayatı zorlaşır. Üvey anne tarafından kıskanılmaya başlanan kız, kendisine yüklenen gayri ahlaki suçlar ile karşılaşır. Masalın akışına bakıldığında üvey annenin kızın hayatına girmesi ile birlikte üvey annede var olan narsisistik yüzün ortaya çıktığı görülür. “Aradan bir zaman geçer, kadın başlar üvey kızını kıskanmaya. ‘Ne yapsam da bu kızdan kurtulsam’ diye düşünürmüş” (Boratav, 2007: 114).

Öz annesi ölmeden önce bu şekilde kötü ve narsisistik nitelikteki durumlar ile karşılaşmayan Nardaniye, sağlıklı ilişkiler içinde bir hayat yaşamaktadır. Ancak ailenin yeni bireyi ile birlikte artık kendisine her türlü kötülüğü yapabilecek Narkissos ile karşılaşmış olur. Bu karşılaşmadan sonra Nardaniye, daha önce sahip olduğu mutlu hayatı kaybedip Narkissos’un karanlık ve acımasız dünyası ile yüzleşir. Bu yüzleşmeden sonra masalda trajik gelişmeler git gide artar.

2. Narkissos’un temel kusuru: İhtişamlı ego

Narsisist kişilerin kendilerine karşı dozunu ayarlayamadıkları hastalık derecesinde bir hayranlıkları vardır. Bu durum onları diğer sağlıklı bireylerden ayıran en belirgin özelliktir. Bu kontrol dışı hayranlık, onların egolarına etki eder ve onlarda giderek tatmin edilemeyen arzuya

dönüştürür. Bu kontrolsüz ego, çoğu zaman onlarda bir savunma aracı olarak kullanılır. Bu sorunlu hayranlık duygusu, narsisistik bireylerin insan ilişkilerinde sorunlara yol açan dolayısıyla insanlarla uyum içinde yaşamalarına engel teşkil eden sağlıklı bir duygudur (Kernberg, 2019: 32). Bu anlamda narsisistik olarak tanımlanan bu bireylerin diğer insanlar ile çatışma içinde olmalarının ana kaynaklarından birinin bu ihtişamlı ego olduğu söylenebilir.

Narsisistik bireyler; “büyük ihtişamlı ego imgesine sahiptirler. Sadece daha iyi değil, en iyisidirler. Yalnızca çekici değil, en çekicidirler” (Lowen, 2016: 30). Dolayısıyla bu kişilik örüntüsüne sahip kişiler, “büyüklenir (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir)” (DSM-5, 2014: 333). Bu kişiler sahip oldukları özelliklerin ötesinde hayali ve eşsiz özelliklere sahip olduklarını düşünürler (Yıldırım ve Kansu, 2022: 912).

Nardaniye'nin üvey annesinin sınırları zorlayan egosunun, mükemmellik beklenti ve ihtiyacının en iyi örneği şu ifadeler ile aktarılmaktadır: “Ay doğmuş, ayın on beşi... Kadın çıkmış ayın karşısına... Ayım, ayım, Sen mi güzel ben mi güzel?” (Boratav, 2007: 116).

Türk masal anlatı geleneğinde iyi annenin yerine gelen kıskanç üvey anne karakteri, genelde kendi güzelliği ile büyülenmiş bir şekilde aktarılır. Masal türünde baktığımızda üvey anne, çoğunlukla güzelliğini ayna karşısında kanıtlama eğiliminde gösterilir. Bu masal karakterinin de kendisini sürekli dış çevreye özellikle de aya karşı kanıtlama ve onaylama arayışı, narsisistik bir eğilim içinde olduğunu kanıtlamaktadır (Işık, 2009: 208).

Masalarda üvey annelerin güzelliklerinin tescilcisi olarak gösterilen ayna motifinin yerini *Nardaniye Hanım* masalında ay almaktadır. Üvey annenin aya sorduğu güzellik ile ilgili sorular sadece kendini beğenmişlik olarak algılanmamalıdır. Bu ifadeler, üvey annenin en güzel olma, en üstün olma ve en çok arzulanan olma gibi bir narsisistik saplantının tezahürüdür. İçinde yaşanan gerçek dünyada var olmayan bu güzellik arayışı, bir saplantı şeklinde üvey annenin ihtişamlı ve kontrolsüz egosu eşliğinde ifade edilerek okuyucuya ve masal dinleyicisine aktarılmaktadır. Masalda üvey anne karakterinin uyumsuz olmasına, kötülük yapmasına neden olan işte bu şişirilmiş egonun olduğu okuyucuya ve dinleyiciye hissettirilmektedir.

Narsisistik kişilik örüntüsüne sahip insanların zamanla sevgi objelerine karşı libidinal ilgilerini yitirdiği görülmektedir. Bu kişilerin, acı eşiği arttıkça başka insanları sevme eylemini bir kenara bıraktıkları görülür (Freud, 2019: 20). Bu kişilerin “cinsel ilgisini insanlardan bütünüyle uzaklaştırmış, bununla birlikte onu, libidosu kendi fantezilerine doğru içe dönmeksizin veya egosuna geri dönüş yapmaksızın tanrısal alana, tabiata veya hayvanlar âlemine yönelik abartılı bir ilgi biçiminde yüceltilmiş olması da mümkündür” (Freud, 2019: 17). Özgeci davranışları yitiren üvey annenin aya sorduğu saplantılı güzellik arayışı ile ilgili bu soru ve beklentileri, onun narsisistik kişilik örüntüsüne sahip olduğunu göstermektedir (Yayla, 2019: 64).

Narsisistik kişilerin “duygusal hayatları sığdır. Başkalarının duygularına pek eşduyum duymazlar. Başkalarından aldıkları takdir ya da kendi büyüklenmeci fantezileri dışında hayattan pek haz almazlar” (Kernberg, 2019: 32). Hayatta onları mutlu eden, onların hayattan

zevk almasını sağlayan en önemli etken başkalarından yani dışarıdan gelen parıltılı övgülerdir. Dışarıdan takdir alamadıkları zaman ya da büyükenemedikleri vakit sıkıntılı bir ruh haline girip huzursuz olmaya başlarlar. Onlara tekrar narsisistik destek sağlayacak kişileri bulunca onları sömüren ilişkiler kurarlar (Kernberg, 2019: 32). Onların hayatını mahveden, toplumla barışık bir hayat yaşamalarına engel olan temel nedenlerden biri de bu asalak ve sömürü odaklı ilişkileridir.

Nardaniye Hanım masalında da üvey anneyi mutlu edebilecek tek unsurun “ay”dan yani dıştan gelecek olan mükemmellik övgüsü olduğu belirtilmektedir. İşte bu davranışın temel sebebi, üvey annenin güzelliğini diğer karakterlerden daha üstün görmesinden kaynaklanmaktadır. Üvey annenin bu ihtişamlı egosu onun diğer karakterler ile uyumsuz bir ilişki içine girmesine, başına kötü hadiselerin gelmesine sebebiyet vermektedir. Bu davranış şekli, narsisistik kişilik örüntüsüne yakalanmış kişilerin özelliklerini yansıtmaktadır.

3. Narsisistik bir ıstırap: Yoğun haset

Türk masallarında olumsuz tipler olarak gösterilen üvey anneleri, olumlu karakterlerden ayıran özelliklerden başında bu karakterlerde yoğun bir şekilde tezahür eden haset duygusudur. Üvey annelerde var olan haset duygusu, tatmin olmayan bir duygu olarak gösterildiği için yaptıkları kötülüklerin de sınırı olmaz. Masallarda bu karakterlerin kötülüklerine sebebiyet veren kontrolsüz haset duygusu, onları narsisistik kılığına sokmaktadır.

Narsisistik kişiler; “sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur” (DSM-5, 2014:333). Bu kişiler, “hem bilinçli hem de bilinçdışı ölçüsüz kıskançlıktan mustaripler. Açgözlülük yaparlar, öteki kişileri kullanırlar” (Kernberg, 2010: 290). Empati duygusu, narsisistik kişilerde yeterli derecede gelişmediğinden dolayı duygusuz davranışlar sergilerler. Diğer insanları küçük görerek, kullanmak onların haklarınıymış gibi bir tutum içinde olurlar. Çoğu zaman acımasız davranışlar sergilemeleri bu düşünceden kaynaklanır. Bu kişiler de yüksek bir özgüven varmış gibi görünse de aslında derinlerde büyük bir özgüvensizlikleri mevcuttur. Bu özellikleri itibari ile başka insanlara karşı kontrol edemedikleri çoğu zaman onlara ıstırap çektiren bir haset duygusunun kontrolünde olurlar (Kernberg, 2019: 214).

Narsisistik kişilerde başarısız olma düşüncesi arttığı vakit bir savunma tepkisi olarak haset duygusu gelişir. Kontrol edemedikleri bu duygu, kontrolsüz davranışlar sergilemelerine neden olur (Kaynak, 2020: 287). Narsisistik kişilerin kontrolsüz haset duygusunun *Nardaniye*’nin üvey annesinde masalın hemen başında tezahür ettiği görülmektedir. “Aradan bir zaman geçer, kadın başlar üvey kızını kıskanmaya. ‘Ne yapsam da bu kızdı kurtulsam?’ diye düşünürmüş” (Boratav, 2007: 114).

Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı, Beşinci Baskı (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı’na göre narsisistik kişi, “sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır” (DSM-5, 2014: 334). Çünkü bu bireyler, “kendilerini fiziksel ve ruhsal yönden aşırı beğenen, üstün gören; sürekli beğeni, ilgi ve onay bekleyen” (Öztürk ve Uluşahin: 2018: 432) kişilerdir. Bunlar tehdit

karşısında “özel olma algılarını bozan güvensizlik krizleri sergiler” (Kernberg, 2010: 290).

Masalın hemen başında iyi kalpli anneden ayrılan ve yavaş yavaş fiziksel olarak olgunlaşmaya ve güzelleşmeye başlayan Nardaniye, güzelliğine saplantılı derecede bağlı olan üvey annede bir tehdit algısı yaratır. Güzel olduğunu bilen fakat gözü önünde ondan daha güzel biri olduğunun da bilincinde olan üvey anne, var olan konumunu kaybetme korkusu yaşar. Böylece kıskançlık duyguları uyanan üvey anne, yavaş yavaş narsisistik derecesinde olan haset duygusunun ağına düşer. Dolayısıyla Nardaniye'nin sahip olduğu fiziksel özellikler, üvey annede var olan narsisistik eğilimin ortaya çıkmasına ve onu bir tehdit olarak algılamasına neden olur ki bu durum narsisistik kişiler için doğal bir eğilimdir.

Üvey anneye işkenceler çektiren, diğer bir haset sebebi de üvey kızının dünyadaki en güzel kız olduğunu dışarıdan /aydan öğrenmesidir.

Kadın çıkmış ayın karşısına:

Ay doğmuş, ayın on beşi... Kadın çıkmış ayın karşısına...

Ayım, ayım,

Sen mi güzel ben mi güzel”

Ay da der ki oradan:

Ne sen güzel, ne ben güzel

İlle Nardaniye Hanım güzel. (Boratav, 2007: 116)

Buradan güzelliğin tescilcisi olarak gördüğü aydan istediği cevabı alamayan üvey annenin narsisistik bir yaralanma yaşayarak huzursuzluğunun başladığı ve karanlık yönünün ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Dış hayranlığa saplantılı derecede bağlı olduğu anlaşılan üvey anne, hayal ettiği güzellik imajının tehdit altında olduğunu anlar. Böylece kendi konfor alanını ve benliğini kaybetme korkusu yaşar. “Ay”dan yani dışarıdan beklediği güzellik vurgusunu da alamayan üvey anne bu yüzden bir narsisistik incinme yaşar. Dolayısıyla üvey annenin, Nardaniye karşısında kusurlu ve eksik yönünün farkına vardıkça travmalar yaşadığı ve kıza karşı istismar niteliğindeki davranışlarının da bu durumun bir sonucu olduğu açıkça görülmektedir. Burada üvey annenin acı çektiği durum haset duyulan güzelliğin Nardaniye’de bulunmasıdır. Bu güzelliğin kendisinde olmadığını dışarıdan /aydan öğrendikçe narsisistik incinme giderek artar.

4. Narsisistik istismar: İftira

Türk masal anlatı geleneği içinde kadın kahramanların güzelliği, bazen iyi bir talih yaşamalarını sağlarken çoğunlukla onları kıskanan başka karakterlerin kötülüklerine maruz kalmalarına neden olur. “Güzelliğin beraberinde ortaya çıkan kıskançlığa, hazımsızlığa ve daha ileri boyutta güzelliği lekelemeye, kadını fiziken olmasa da ruhen kirletmeye yönelik kötü sözlere ve iftiralara rastlanması ihtimali de her zaman vardır” (Özcan, G. 2022:101). Narsisistik kişilerde de buna benzer davranışları görmek mümkündür. Bu kişilerde, “çoğunluklu olarak pasif-asalak tipte şiddet yoktur; sadece yalancılık, kopyacılık, hırsızlık ve ötekilerini istismar etme gibi pasif-istismarcı davranışlar vardır” (Kernberg, 2010: 293).

Nardaniye Hanım masalına bakıldığında narsisistik kişiliğin bütün dinamiklerini bünyesinde toplayan üvey annenin yetişkinlik çağına yeni giren kıza karşı istismar boyutundaki pasif-agresif davranışlar sergilediği görülür.

Kız gider, kırlarda arkadaşlarıyla güler, oynar... Artık iyice karnı acıkmış, annesi görünmüyor... Neyse, epey bir zaman sonra kadın gelir. Meğer evde zehir gibi tuzlu bir boğaca yapmış. Bir testiye de su doldurmuş, içine bir yılan yavrusu koymuş... Kız poğaçayı yer. Az sonra susar. Diker testiye, buz gibi suya kana kana içer, yılanı da yutar, haberi yok kızcağızın... Kızın Hali değişir, gün günden karnı şişer. Kadın ebelere gösterir. Kocasına der ki bir gün: Ah, yahu, o gün ben senin sözünü dinlemedim, kıızı kıra gezmeye gönderdim. Herhalde birine kanmış gebe kalmış...(Boratav, 2007: 115)

Bu ifadelere dikkat edilirse üvey anne, doğrudan yapamadığı saldırıyı kızın itibarına müdahale ederek gerçekleştirir. Üvey annenin yalan söylemesi, kızda korku ve suçluluk uyan-dırması, onun çocuk dünyasını suistimal etmesi, kıza gayri ahlaki suçlar yüklemesi kızın itibarına yapılan bir suikast niteliğindedir. Üvey anne çarpıtılmış bir gerçekçilikle kıızı, babasının ve toplumun karşısında aşağılar. Üvey anne, bu şekilde kötülükler yaparken kurbanı olarak gördüğü kızın duygularına kayıtsız kalır. Nitekim narsisistik kişilerin en belirleyici özellikleri empati yoksunu olmalarıdır. Bu yüzden olacak ki üvey annenin kendi çıkarı, bütün insani değerlerden daha önceliklidir. Dolayısıyla üvey annenin fiziki olarak saldırmadan saptırılmış gerçekler ile başvurduğu bu yöntem, narsisizme işaret eden bir yöntem olarak kabul dileyebilir.

Masalda kızın evden ayrılmasına sebep olan sembollerden biri yılanıdır. “Bu tür semboller, ardında gizlenmiş olduğu değer dünyasını, bütün insanlığın ortak dili olarak kodlar. Evrensel sembollerin anlamsal olarak genişleyip, bir geleneğin sesine dönüşmesi, sembolün o medeniyetin ruhuna göre şekil alması demektir” (Şahin, 2010: 158). Kutsal kitaplarda, kadim mitolojilerde, arkaik dönem anlatılarında “yılan” erillik simgesi olarak geçmektedir. Yılan, kadın rüyalarında önemli bir işlevi yerine getirir. Zihinsel yönden hastalıklı olan kadınlar; çok sık bir şekilde yılanların saldırısına uğradıklarını, bu yılanların onların ağızlarından girerek karınlarına yerleştiğini dile getirirler (Abraham, 2017: 29-30).

Zihinsel yönden narsisistik bir kişiliğe bürünmüş olan üvey annenin, kıza kötülük olarak yılan yavrusu yedirmesi üvey annenin ağına takıldığı narsisistik kişiliğin en şiddetli formuna işaret etmektedir. Çünkü yılan yedirmek sağlıklı bir insani davranış olmadığı gibi kızın güzelliğine de yapılan bir saldırıdır. Bu saldırı fiziki bir saldırı olmanın ötesinde psikolojik bir saldırı örneğidir. Çünkü üvey anne, kızın güzelliğinin farkında olduğu gibi ona her türlü kötülüğü yapmak da onun hakkıymış gibi bir düşüncededir. Dolayısıyla üvey annenin bu eylemleri ve düşünceleri narsisistik kişilerde var olan empati yoksunluğu ile örtüşen eylemlerdir.

5. Duyguların inkârı: Manipülasyon

Türk masallarında yaptıkları eylemler ile narsisistik belirtiler gösteren üvey annelerin en belirgin özelliklerinden biri manipülasyon yapabilme yetenekleridir. Anlatılarda üvey annelerin kendi çıkarları söz konusu olduğunda kocalarının düşünce ve davranışlarını kolay

bir şekilde yönlendirdiği görülmektedir. Bu olumsuz karakterler, masal akışı içinde bazen sağlıklı bir ebeveyn gibi hareket ederek üvey çocuklarına karşı merhamet gösterebilir. Ancak üvey anneler, merhamet dolu eylemleri mutlaka kendi çıkarları için yaparlar. Anlatılarda üvey anneler, duygularını saklayıp iyi niyetli davranışlarda bulunsalar da onlarda insani değerleri ve duyguları bulmak mümkün değildir.

Narsisist karakterlerde “duygunun inkârı, kendisini en çok diğer insanlara yönelik davranışlarda gösterir. Merhametsiz, istismarcı, sadist ya da yıkıcı olabilirler, çünkü diğer insanların fedakârlıklarına ya da duygularına karşı duyarsızdırlar. Diğer insanların ruh halini ya da duygularını anlama yeteneği olan duygudaşlık bir yankılama fonksiyonudur” (Lowen, 2016: 65). Bu kişiler duygusal dünyanın dışında oldukları için diğer insanlar ile sağlıklı ve insani bir şekilde ilişki kurmayı beceremezler (Lowen, 2016: 31). Bu yüzden olacak ki duygusal yetileri zayıf olan bu karakterlerde diğer bireylere karşı şiddetli saldırganlık çok sık görülür.

Bu kişiler, her ne kadar duygularını toplumdan maskeleyerek saklasalar da duygularına engel olamazlar. “Sınırdaki (borderline) kişilik örüntüsü olan kişilerde olduğu gibi narsisist kişiler de tipik olarak bu mekanizmayı kullanırlar. Burada inkâr tipik bir örnek, duygusal olarak bağımsız iki bilinç alanının karşılıklı olarak inkâr edilmesidir” (Kernberg, 2019: 46). Bu kişiler, “kendi çıkarı için başkalarını kullanır” (DSM V, 2014: 334).

Nardaniye Hanım masalında narsisistik kişilik örüntüsüne sahip olan üvey annenin de narsisist kişilerin en sevdiği yöntemlerden biri olan manipülasyon yöntemini tercih ettiği görülmektedir. Masalda Nardaniye’ye iftira atarak evden kovulmasına neden olan üvey anne, “hemen kocasına gider. Aman kocacığım, der, yavrucağızı nerelere bırakmıştın? Rüyama girdi... Aç mıdır, susuz mudur? Gideyim arayayım” (Boratav, 2007: 117) der.

İnsanlara ve diğer canlılara yardım etmek, onlara iyi davranmak insanın ontolojik sürecini tamamlamasına katkı sunan evrensel değerlerden biri olarak kabul edilir. Semavi dinler ve diğer bütün dinlerde insanlara daima iyilik yapmaları emredilir (Şahin, 2010: 44). Oysa kendini gerçek manada tamamlayamamış kişiler, diğer insanlara iyilik yapmakta zorlanırlar. Bu tarz kişiler, iyilik yapsalar bile bu eylemi bireysel menfaatleri için gerçekleştirirler. Çünkü narsisistik kişi, “kendi ya da başka insanlar hakkındaki algılarının, düşüncelerinin ve hislerinin başka zamanlarda olanların tamamıyla zıttı olduğunun farkındadır; ancak bunu hatırlaması, onun için duygusal açıdan bir önem taşımaz ve o andaki hissetme biçimini etkilemez” (Kernberg, 2019: 46). Dolayısıyla bu kişiler iyi niyetli davranışlar sergilemeler de bir müddet sonra tekrar eski karanlık dünyalarına geri dönerek narsisistik davranışlar sergilemeye devam ederler. Bu yüzden olacak ki bu kişilerde duygularını inkâr etme çok sık görülür” (Kernberg, 2019: 46).

Üvey annenin de yukarıda aktardığımız ifadelerinde kızın babasına karşı duygusal bir manipülasyon sergilediği anlaşılmaktadır. Ancak üvey anne, masalda merhamet dolu bir ebeveyn konuşması yapsa da içinde kıza karşı var olan kötü duyguların bilincindedir. Dolayısıyla üvey annenin Nardaniye’ye karşı içinde yoğun bir şekilde beslediği kötü hislerini maskeleyerek saklayıp asıl duygularını inkâr ettiği görülmektedir. Bu duygusal inkârı masalda merhamet dolu ifadeleri dile getiren üvey annenin masalın ilerleyen bölümlerinde

karanlık dünyasına dönerek pek çok kere Nardaniye’yi çeşitli hileler ile zehirleyerek öldürmeye çalışmasından anlıyoruz. Bu anlamda duyarlı bir ebeveyn, düşünceli bir insan gibi davranıp akabinde kötülüklerine devam etmesi narsisizme işaret etmektedir.

6. Narkissos’un karanlık yüzü: Kötülük ve şiddet

Narsisistik kişilik örüntüsünün kontrolüne girmiş kişilerde yaygın bir şekilde görülen duygusuzluk, empati yoksunluğu ve kıskançlık duygusu, onların diğer insanlara zarar verecek eylemlerde bulunmalarına neden olmaktadır. Bu eylemler, onların toplum ile uyum içinde yaşamalarına engel teşkil ettiği gibi rakip olarak gördükleri kişilere de hayatı zindan eder. Narsisistik kişilerin âşık olma gibi bir becerileri yoktur. Dolayısıyla sevgi ve cinsellik bütünleşmesini düzgün yaşayamazlar. Aşk ve sevgi gibi duyguları düzgün yaşayamadıkları için onlarda insani bir duygu olan merhamet duygusu da gelişmemiştir. Bu tarz insani erdemleri olmayan narsisistler, toplumun diğer bireyleri için bir tehdit haline gelirler. Kötülük etmek, kurbanlarına çeşitli yollarla şiddet uygulamak hatta cinayet işlemek bu bireyler için olağan bir eylemdir (Kernberg, 2010: 294-295).

Nardaniye Hanım masalında da pek çok narsisistik eylem gerçekleştiren üvey annenin eylemlerini şiddete dönüştürdüğü ve tehlikeli biri haline getirdiği görülmektedir.

Kadın bir sepet kiraz alır, hepsini zehirler. Takar koluna sepeti. Kocasının gösterdiği yerden aşağıya doğru yürür. Gider, gider, uzakta bir ev görür. “Mutlaka buraya sığınmıştır.” der. Ama kendisini bir başka kıyafete sokmuş. Bir ferace giymiş, bir gözü açık, öteki örtülü... Yürür eve doğru... Kız da işini bitirmiş. Kadın gelir, ‘Kiraz satıyorum, kiraz...’ diye kapının önüne. Kız da ‘Kiraz alayım da pencerenin önünde yiyeyim.’ der. Hemen çıkar yarım okka kiraz alır... Oturur pencerenin önüne, kirazlarını yiyecek... Penceresinin yukarısında da kırk kuşu varmış, kafeste, onlarla eğlenirmiş. Kuşlar başlar: ‘Cık, cık, cık, cık...’ diye kiraz istemeye. Bir tane ona vereyim, bir tane ona derken sepette kiraz biter, kıza bir tane bile kalmaz. Kız bir de bakar ki, kiraz yiyen kuş ölüyor, yiyen ölüyor... (Boratav, 2007: 117)

Masalın bu bölümünde üvey annenin saldırganlığını en üst boyuta taşıyan davranışlar sergilemeye başladığı görülmektedir. Bu anlamda saldırganlık, üvey annede tezahür eden narsisizmin en şiddetli formlarından biridir. Üvey annenin açlığını çektiği arzuyu tatmin edene kadar bütün ilkel dürtülerini davranışlarına yansıttığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden yıkıcı davranışlar, üvey annede çok sık bir şekilde tezahür etmektedir. Üvey annenin karşı tarafı yıpratıcı ve kıran davranışları, tatmin olana kadar devam eder. Bu anlamda rakip olarak gördüğü kurbanının duyguları, çekeceği acılar onun için bir anlam ifade etmez. Üvey annenin bu sağlıksız ve duygusuz davranış örüntüleri, Narkissos’un insanların kendisine karşı duyduğu aşka, ilgiye olan duyarsızlığına benzediği gibi insanların acılarını görmezden gelmesiyle de oldukça benzemektedir.

Masalda kötülük aksiyonlarını üst seviyeye taşıyan üvey annenin eylemlerinde başarısız olmasına ve yaşadığı hayal kırıklıklarına rağmen pes etmeden kötülüklerine devam ettiğine şahit oluruz.

Ah, kaltak kız, ölmemiş...” diye bu sefer gider kadın, bir kâğıt sakız alır. Sakızı zehirler. Gene varır haramilerin evinin önüne: ‘Sakız satarım, sakız satarım...’ diye geçmeye. Kız kendi kendine: ‘Bu yenecek şey değil ya... Alayım...’ der, alır kadından sakızı. Kuşlar gene başlar ötüşmeye: ‘Cik, cik, cik, bana, bana...’ diye. Kız der ki: ‘Durun çiğneyeyim de öyle vereyim.’ Sakızı atar ağzına, bir iki çiğnerken, düşer serilir olduğu yere. (Boratav, 2007:119)

Görüldüğü üzere narsistik kişi rolünde olan üvey anne, kişisel saldırılar başlatarak acımasız tavırlar sergiler. Dünya üzerinde en güzel olma saplantısından dolayı kötülüklerine bir sınır koyamaz. “Böyle bir insan için düşmanca duygularının denetimden çıkarak bilinç düzeyine dolayısıyla davranışlara yansması her şeyin sonu demek olduğundan, biriken olumsuz duygulara çeşitli bilinçdışı mekanizmalarla boşalım sağlanır” (Geçtan, 2016: 58).

İnsanın saldırgan davranışlarının temelinde yer alan sebeplerden biri de hayal kırıklıklardır. Saldırganlıkların başlaması çoğu zaman bir hayal kırıklığı ile başlar. Bu saldırganlık bireysel olduğu gibi toplumsal bir formda da gerçekleşebilir (Tagay ve Uzun, 2023: 412). *Nardaniye Hanım* masalında da güçlü bir ilgi ve güzellik ihtiyacı hisseden üvey annenin beklentileri karşılanmadıkça hayal kırıklıkları artar ve kontrolü dışındaki Nardaniye’ye saldırgan davranışlar sergiler. Üvey anne, kontrolü dışında olan Nardaniye’yi bir tehdit olmaktan çıkarmak için çeşitli hilelere başvurur. Bu hileler, psikolojik ve fiziksel şiddet niteliğinde kötülük dolu eylemlerdir. Hayat tecrübesi olmayan Nardaniye’yi savunmasız bir halde bulan üvey anne; kızın duygularını, hayatını önemsemeden her türlü kötülüğe başvurmaktan çekinmez.

Nardaniye’nin karşılaştığı psikolojik şiddet sonunda yere serilmesi de önemli bir temadır. Nitekim narsistik karakterden sürekli kötülük gören ve hem fiziksel hem de duygusal anlamda zayıflayan Nardaniye’nin yaşadığı travmalar sonucu enerjisinin tükendiği, bunun sonucunda bilincini kitleyerek kendini korumaya aldığı anlaşılmaktadır. Üvey annenin kendisinde oluşturduğu olumsuz duygu yoğunluğuna dayanamayan Nardaniye, duygusuz bir şekilde sadece nefes alıp, hayat enerjisini kaybeden dolayısıyla yaşayan bir ölü haline gelir. İşte bütün bu durumlar narsistik bir karakter olan üvey annenin Nardaniye’nin bünyesinde oluşturduğu tahrifatı çarpıcı bir şekilde göstermektedir.

7.Narkissos’un ölümü

Masallar genelde bir sorun ile başlar. Bu sorunun meydana gelmesine sebebiyet veren kötü karakterler, sınırları zorlayan kötülükler sergilerler. Ancak anlatının sonunda masal türünün de bir gereği olarak kötü karakter mağlup bir şekilde gösterilir. Bu anlamda masal içinde kötülük işleyen, yalan söyleyen, iftira atan karakterlerden biri olan üvey anneler, genelde ölüm ile cezalandırılır. Ancak bu ceza, çoğu zaman kötü karakterin tercihi ile uygulanır. Kötü karakterlerin bu tercihi, narsistik kişilik bozukluğu örüntüsüne giren kişilerin zor zamanlardaki tercihlerine oldukça benzerdir.

Narsistik kişilerin kendilerine yönelik abartılı hayranlıkları olmasına rağmen zor durumda oldukları vakit ya da baş edemedikleri bir strese maruz kaldıklarında küstah ve korkusuz bir şekilde kendilerine yönelik bir saldırganlık gerçekleştirebilirler. Dolayısıyla zihinsel yönden hastalıklı olan bu kişilerde intihar etme eğilimi yüksektir (Kernberg, 2010: 294).

Nardaniye Hanım masalının sonunda da suçları ortaya çıkan üvey anne, çaresiz kalıp toplum baskısına maruz kalır. Bu duygudan ötürü derin bir yalnızlık yaşayan üvey annede intihar eğiliminin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Kız başından geçenleri bir bir anlatır. Hemen giderler, analığı getirirler beyin önüne.

Ona derler ki:

‘Kırk satır mı istersin kırk katır mı?’ kadın da:

‘Kırk satır düşman başına’, der. ‘Kırk katır verin de silama gideyim.’

O zaman, kadını kırk katırın kuyruğuna bağlarlar, kırkına bir kamçı vururlar. Üvey ana da yaptıklarının cezasını bulur. (Boratav, 2007:120)

Patolojik biçimde narsisistik belirtiler gösteren kişiler, toplum tarafından eleştiril-diklerinde ve kendilerine yönelik olumsuz duyular gördüklerinde kendilerini korumak adına hassas davranışlar sergileyebilirler. Çünkü onlar yok sayılmayı, dışlanmayı ve ilgi odağı olmaktan çıkmayı asla kabullenemezler (Özen, 2021: 91). *Nardaniye Hanım* masalının son bölümünde de üvey annenin toplum tarafından asla kabul görme-yecek suçlarının ortaya çıkması, onda toplum içinde itibarının yok olacağı, bir daha ilgi görmeyeceği ve sevilmeyeceği düşüncesini doğurmuştur. Üvey annenin bu hassas tepkisi, zayıf bir benlik duygusuna sahip olan ve stres yönetemeyen narsisistik kişi-lerin davranış kalıpları ile örtüşmektedir. Nitekim üvey anne de stres anında intihara meyletmiş ve zayıf bir irade örneği göstermiştir. Masalda kendisine tercih seçeneği sunulduğunda kırk katır ardına bağlanıp dağlara salınmayı, dolayısıyla intiharı tercih etmesi onda var olan narsisistik örüntüyü kanıtlar niteliktedir.

Masalın sonunda üvey annenin kırk katır ardına bağlanarak dağlara salınması sadece psikanalitik yönden açıklanmaz. Bu durum Türk masallarının temel yapısını oluşturmaktadır.

Masallarda da suç ve ceza orantılıdır. Türk masallarında adam öldürmek, hırsızlık yap-mak, insanların namuslarına göz dikmek, iftira atmak gibi suçlar için cezalar oldukça ağır olup genellikle bu kişiler ölüm cezasına çarptırılırlar. Ölüm cezaları genellikle ‘kırk katır’ ya da ‘kırk satır’ olmak üzere iki şekilde suçluya önerilir ve ondan birini seçmesi istenir. (Dağı, 2023: 6)

Türk masallarında “cezaı uygulayan bireyin suçluya ne istediğini sorması, idama mahkûm edilen kişinin son arzusunu hatırlatır. İdamlıklar ölmeden önce son arzusunu ifade ederek hayata gözlerini kapar” (Özmen, 2019: 191). Masalın başında mağlup olmuş bir şekilde gösterilen *Nardaniye Hanım*’ın anlatının sonunda olağanüstü bir şekilde tekrar canlanması kötülüğün kaybına, iyiliğin ise zaferine işaret etmektedir (Gümüş, 2017: 2403). Masal türüne bakıldığında (hemen hemen bütün kültürlerde benzer şekildedir) masallarda kötü karakterler daima kaybeder. Buna karşılık iyi karakter ise daima kazanıp mutlu sona ulaşır. Bu durum, masalları diğer edebî türlerden ayıran bir özelliktir.

Sonuç

Türk masal anlatılarına bakıldığında narsisistik kişilik örüntüleri sergileyen karakterlerin temsil edildiği görülmektedir. Masallarda tespit edilen narsisistik karakterlerden biri de üvey annelerdir. Türk masallarında üvey anneler, genelde toplum tarafından sevilen, kendilerinden

daha güzel olan yetişkinlik çağına yeni girmiş kızlara yönelik acımasız davranışları ile tasvir edilirler. Bu anlamda masalların kötü karakterlerinden olan üvey annelerin davranışları ve eylemleri narsisistik kişilik bağlamında değerlendirme yapmamızı sağlamaktadır.

Nardaniye Hanım masalında da üvey anne, anlatı akışı içinde sergilediği pek çok davranış ile narsisistik örüntü sergilemektedir. Kendi güzelliği ile aşırı şekilde meşgul olan üvey anne, üstünlük karmaşası yaşayan bir rol ile karşımıza çıkar. Kendi benliğine aşırı düşkün olan üvey anne, güzelliğini göksel bir obje olan ay aracılığıyla tescil ettirmeye çalışır. Bu davranış, onun hem bir düşünce bozukluğu içinde olduğunu hem de üstünlük karmaşası yaşayan bir narsisist olduğunu kanıtlamaktadır. Narsisistik kişiliklerde var olan sürekli övülme ihtiyacının üvey anne karakterinde vücut bulduğu tespit edilmiştir. Üvey annenin yeryüzünde en güzel olma beklentisi, bu anlamda başlı başına narsisistik bir öge olarak kabul edilebilir. Üvey annenin bu arzusunun tatmin etmek için sürekli dışarıdan beklenti içinde olması da yine narsisistik örüntüye işaret etmektedir.

Narsisistik kişiler; kendi çıkarları için başka insanları araç olarak kullanan, onların duygularını sömüren, empati yeteneği olmayan manipülatörlerdir. *Nardaniye*'nin üvey annesi de kendi istikbali için hem kocasını hem toplumu hem de *Nardaniye*'yi yönlendirir. Çarpıtılmış gerçekler ile yaptığı bu manipülasyonda asıl duygularını saklayarak merhametli bir ebeveyn gibi hareket eder. Ancak akabinde yine kötülüklerine yoğun bir şekilde devam eden üvey anne, duygularını inkâr eden narsisistik karakterler ile önemli oranda örtüşmektedir.

Zayıf bir benlik duygusuna sahip olan narsisistik kişilerin, başkalarına karşı duyduğu yoğun haset duygusu, üvey anne karakterinde de belirgin bir şekilde tespit edilmiştir. Üvey annenin özellikle *Nardaniye*'nin fiziksel güzelliği karşısında yoğun bir haset duygusuna kapılması ve saldırgan davranışlar sergilemesi narsisistik özelliklerini sergilemektedir. Masalda yer alan bütün trajik gelişmelerin sebebi üvey annede var olan haset duygusu olduğu anlaşılmaktadır.

Empati yoksunluğu ve başkalarının duygularını önemsememe gibi narsisistik örüntü özellikleri üvey anne karakterinde yoğun bir şekilde görülmektedir. *Nardaniye*'nin güzelliğini tehdit olarak gören üvey annenin ona gayri ahlaki suçlar yüklemesi, onu toplumun ve ailesinin gözünde aşağılayacak iftiralar atması, narsisistik kötülüğe uyan davranışlardır. Bulduğu ortamda genç ve güzel birinin olmasına katlanamayan üvey annenin *Nardaniye*'yi evden uzaklaştırması, narsisistlerin belirtilen duygusuz davranışlarına uyan bir hareket olarak kabul edilir. Nitekim üvey annenin bu insani davranışlara uymayan hareketlerinin ardından aslında *Nardaniye*'yi öldürme arzusu yatar.

Yapılan bu değerlendirme neticesinde *Nardaniye Hanım* masalında yer alan ve masalın akışında önemli bir rolü olan üvey annenin belirtilen eylemleri, davranışları, düşünceleri bir kişilik bozukluğu olarak tanımlanan narsisizm ile büyük oranda uyduğu tespit edilmiştir. *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı, Beşinci Baskı (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* ve psikoloji alanındaki profesyonellerin görüşleri birlikte değerlendirildiğinde, üvey annenin düşünce, duygu ve davranışlarının narsisistik kişilik örüntüsünden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Türk halk edebiyatının bütün türleri insan psikolojisinin derinliklerini anlamamızı sağlayacak önemli ipuçları barındırmaktadır. Bu çalışmada, bir masalın psikolojik durumlar ve kavramlarla yoğun bir ilişki içinde bulunabileceği, alan yazından faydalanılarak gösterilmiştir. *Şunu da belirtmek gerekir ki Türk masallarında narsisistik karakter sadece Nardaniye Hanım masalındaki üvey anne karakterinde sabitlenmez. Türk masalları incelendiğinde üvey anne karakterinin yer aldığı bütün masalarda üvey anne kötülüğünün altında narsisistik kişilik bozukluğu örüntülerinin yer aldığı anlaşılacaktır.* Bu çalışmadan yola çıkılarak narsisistik kişilik örüntüsünün işlendiği diğer Türk halk edebiyatı eserlerinin de incelenmesi mümkündür. Ayrıca ortaya çıkarılan narsisistik öğelerin daha iyi anlaşılmasının kişilerarası ilişkilerden kaynaklanan çatışmaların yönetilmesine ve daha sağlıklı ilişkilerin kurulmasına da katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Notlar

- 1 Yazı, Psikoloji terminolojisi ve kavramları açısından Psikiyatrist, Doç. Dr. Mehmet Hamdi Örum tarafından da değerlendirilmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu makale, orijinal veriler temelinde hazırlanmış özgün bir araştırma makalesidir. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olup başka bir yere yayımlanmak üzere gönderilmemiştir. Yazar, araştırma sürecinde etik ilkelere ve kurallara uymuştur.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Makale tek yazarlıdır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Finansal Destek: Bu araştırma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Research and Publication Ethics Statement: This article constitutes an original research paper based on original data. It has neither been published previously nor submitted for publication elsewhere. The author has adhered to ethical principles and guidelines throughout the research process.

Authors' Contributions: The article is authored solely by one individual.

Ethics Committee Approval: Ethical committee approval is not required for this study.

Financial Support: No financial support was obtained for this research.

Conflict of Interest: There are no potential conflicts of interest related to this study.

Kaynakça

- Abraham, K. (2017). *Rüyalar ve mitler*. (E.N, Gökçe. Çev.) Pinhan.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2014). *Ruhsal bozuklukların tanımsal ve sayımsal el kitabı (DSM-5) tanı ölçütleri başvuru el kitabı* (E. Köroğlu. Çev.) Hekimler Yayın Birliği.
- Boratav, P. N. (2007). *Zaman zaman içinde*. İmge.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Akçağ.
- Dağı, F. (2023). Bir masal tekerlemesi olan ‘kırk katır mı kırk satır mı?’ fenomeni etrafında oluşan bazı unsurlar üzerine bir değerlendirme. G. Kurt (Ed.), *Filolojide güncel araştırmalar içinde* (s. 01-10) Gece.
- Erhat, A. (2011). *Mitoloji sözlüğü*. Remzi.
- Freud, S. (2019). *Narsisizm üzerine*. (E.Yıldırım. Çev.) Oda.
- Fromm, E. (1992). *Rüyalar masallar mitoslar*. (A.Arıtan, K.H. Ökten. Çev.) Arıtan.
- Geçtan, E. (2016). *İnsan olmak*. Metis.
- Güler, Ö. D. (2022). *Anadolu efsanelerinde toplumsal cinsiyet*. Paradigma Akademi.
- Gümüş, İ. (2017). Nardaniye Hanım masalının Max Lüthi yöntemine göre çözümlenmesi. *İdil*, 6(37), 2397-2048.
- Gürol, E. (1977). *Carl Gustav Jung*. Cem.
- İşık, N. (2009). *Türk masallarının sembolik açıdan çözümlenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi] Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jung, C. G. (2005). *Dört arketip* (Z. A. Yılmaz. Çev.) Metis.
- Karabulut, M. (2022). Freud ve Jung ışığında masal ve psikanaliz. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 756-764.
- Kasımoğlu, S. (2022). Türk masallarında anne motifinin psikanalitik çözümlenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(39), 743-753.
- Kaynak, D. B. (2020). Haset duygusu üzerine sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Nine*, 8 (17), 284-296.
- Kernberg, F. O. (2010). “Narsistik kişilik bozukluğu” kişilik bozuklukları için psikodinamik psikoterapi klinik elkitabı. John, F. Clarkin, P. Fonagy, G.O. Gabbard. (Ed.)
- Kernberg, F. O. (2014). *Aşk ve saldırganlığın ayrılmaz parçası* (A. Coşkun. Çev.) Psikoterapi Enstitüsü Eğitim.
- Kernberg, F. O. (2019). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm* (M. Atakay. Çev.) Metis.
- Kunos, I. (2001). *Türk halk edebiyatı* (Yayına hazırlayan: Tuncer Gülsensoy) Akçağ.
- Lowen, A. (2016). *Narsisizm gerçek benliğin inkârı* (T. Çetin. Çev.) Cem.
- Malkin, C. (2017). *Narsisizme yeni bir bakış* (S. Arslanpay. Çev.) İletişim.
- Özen, S. (2021). *Kişilik bozuklukları*. Siyah Beyaz.
- Özmen, F. (2019). *Türk halk anlatılarında ödül ve ceza* [Yayımlanmamış doktora tezi]Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, N. A. (2018). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Nobel Tıp.

- Parmaksız, A. (2017). *Freud bana masal anlatsa*. Bilge Kültür Sanat.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Masal araştırmaları*. Akçağ.
- Şahin, V. (2010). Peyami Safa'nın "Fatih-Harbiye" adlı romanında simgesel değerler. *Bilig*, 55,147-164.
- Şahin, V. (2010). Dede Korkut hikâyelerinde iyilik imgesinin görüntü seviyeleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 29, 43-54.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarı Çukurova masallarında motif ve tip araştırması I-II*. Kültür Bakanlığı.
- Tagay, Ö ve Uzun, K. (2023). John Dollard ve Neal E. Miller psikanalitik davranışçı kuram. B.Çapri, (Ed.), *Geçmişten günümüze kişilik kuramları*. Nobel.
- Yayla, E. (2019). Nardaniye Hanım Masalı'nı psikanalitik halk bilimi kuramı çerçevesinde inceleme denemesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 57-66.
- Yıldırım, K. N. ve Kansu, F. A. (2022). Bir narsisizm incelemesi: Gelişimi, türleri, etiyolojisi, tanısı ve tedavisi. *International Academic Social Resources Journal*, 7 (40), 909-916.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).